

تجزیه و تحلیل شکاف جنسیتی در کاربری اینترنت دانشجویان (مطالعه موردی: دانشجویان دختر و پسر دانشگاه یزد)

سید حبیب‌اله میرغفوری*

میثم شفیع رودپشتی**

چکیده

در عصر حاضر اینترنت به‌عنوان ابزار ارتباطی نوین، زندگی بشر را متحول کرده است و در کشورهای مختلف، با توجه به خصوصیات هم‌چون سطح توسعه‌یافتگی، فرهنگ و ... استفاده‌های متفاوتی از آن می‌شود. با توجه به اهمیت چگونگی استفاده از اینترنت، در این مقاله سعی شده است علاوه بر بررسی مفروضات شکاف جنسیتی موجود در کاربری اینترنت، میزان استفاده دانشجویان دختر و پسر از اینترنت در شش زمینه علمی، اطلاع‌رسانی، برقراری ارتباطات، امور روزمره و اداری، سرگرمی و هنری بررسی شود. بدین منظور، با طراحی پرسشنامه، اطلاعات لازم از دانشجویان (دانشجویان دختر و پسر دانشگاه یزد) جمع‌آوری و سپس تحلیل شد. نتایج حاکی از آن است که دانشجویان دختر دانشگاه یزد، به‌طور متوسط بین ۲ تا ۵ ساعت در ماه از اینترنت استفاده می‌کنند؛ درحالی‌که این عدد برای پسران بیش از ۱۵ ساعت در ماه است. بیشترین استفاده دختران از اینترنت در زمینه‌های اطلاع‌رسانی، برقراری ارتباطات، سرگرمی و تفریحات و هنری و بیشترین استفاده پسران، در زمینه‌های علمی - آموزشی، اطلاع‌رسانی، برقراری ارتباطات و هنری است. در انتهای مقاله، کاربری اینترنت به‌تفکیک جنسیت با استفاده از تکنیک TOPSIS رتبه‌بندی شد؛ که نتایج حاکی از آن است که هر دو گروه دختران و پسران، به‌موارد اطلاع‌رسانی و هنری بیش از سایر مؤلفه‌ها توجه می‌کنند.

* دانشیار گروه مدیریت و حسابداری دانشگاه یزد (نویسنده مسئول) Mirghafoori@yazduni.ac.ir

** دانشجوی دکتری مدیریت دانشگاه تربیت مدرس M_Shafiee@stu.yazduni.ac.ir

تاریخ دریافت: ۸۹/۴/۲۸؛ تاریخ پذیرش: ۸۹/۸/۲

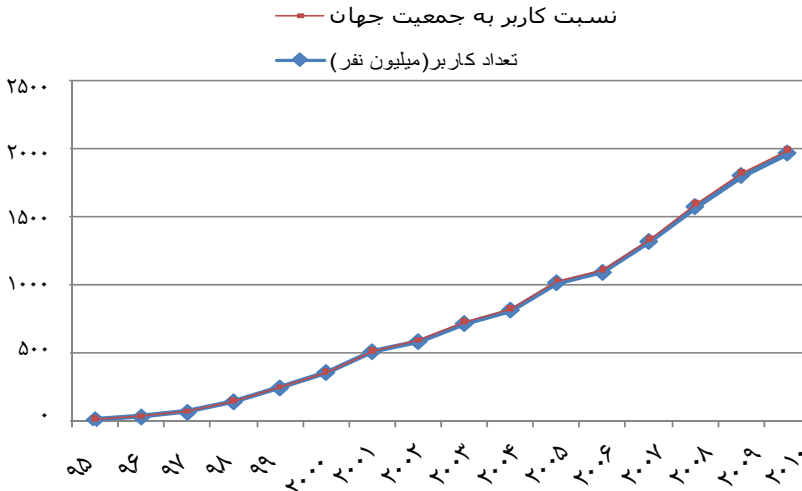
در پایان جهت بهبود وضعیت کاربری اینترنت در جامعه دانشجویان پیشنهادهایی ارائه شده است.

کلیدواژه‌ها: شکاف جنسیتی، دانشجو، کاربری اینترنت، آزمون‌های پارامتریک و تکنیک TOPSIS.

مقدمه

از قرن‌ها پیش تا به حال، بشر برای انجام کارهای ارتباطی، مکاتبات و ... از ابزارهای متفاوتی بهره برده است و در طول این سال‌ها همیشه در تلاش برای توسعه و پیشرفت ابزارهای ارتباطی خود بوده است. با ورود بشر به قرن بیستم، جهش بزرگی در توسعه علم و فن‌آوری ارتباطات و اطلاعات صورت گرفت؛ و ایجاد و گسترش اینترنت، تحولی بس شگرف در این حیطه ایجاد کرد. بر اثر این تحول، امروزه اینترنت به‌عنوان ابزاری نوین نه تنها صرفاً برای انجام کارهای ارتباطی و مکاتبات، بلکه جهت انجام بسیاری از کارهای دیگر همچون کارهای اداری، تجاری، تحقیقات علمی، سرگرمی، تفریح، و ... در اختیار مردم قرار گرفته است. (ذاکری، ۱۳۸۲) با ورود به قرن بیست‌ویکم، جامعه صنعتی به جامعه اطلاعاتی تبدیل شده است (Goulding & Spacey, 2002) و اطلاعات به‌عنوان کالای این قرن نامیده می‌شود. (ذاکری، ۱۳۸۲) امروزه پژوهشگران، جامعه اطلاعاتی را پدیده‌ای می‌دانند که به‌واسطه آن، اطلاعات در هر جنبه از زندگی افراد نفوذ پیدا کرده‌است و بر تک‌تک سلول‌های جامعه و هر بخش از فعالیت‌های آن تأثیر گذاشته است. اعتقاد دانشمندان بر این است که سه عنصر اصلی دانش و اطلاعات، ازدیاد فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات، و دسترسی و کاربرد فناوری اطلاعات و ارتباطات، اساس و بنیان جامعه اطلاعاتی را تشکیل می‌دهند. (www.itu.int)

شواهد بیانگر این حقیقت است که فناوری اطلاعات و ارتباطات و رسانه‌های جدید در دهه آینده، به بزرگترین مولد رشد ناخالص ملی کشورها تبدیل خواهد شد و بیش از ۷۰ درصد رشد ناخالص ملی را تحت پوشش قرار خواهد داد. (میرغفوری، ۱۳۸۳) مزایای عملیاتی این فناوری باعث شده است تا امروزه اینترنت به‌عنوان مصداق اصلی فناوری اطلاعات به جزء لاینفک زندگی مردم تبدیل شود و اقشار گوناگون مردم در سراسر دنیا را کاربر خود کند. نمودار ۱، رشد فزاینده کاربران اینترنت و نسبت کاربری آن در سرتاسر جهان را به خوبی نشان داده است. (www.internetworldstats.com)

نمودار ۱. آمار تعداد کاربران اینترنت و نسبت آن‌ها به جمعیت جهان طی سال‌های ۱۹۹۵ تا ۲۰۱۰

البته شایان ذکر است که ضریب نفوذ اینترنت (Internet Penetration) در کشورهای مختلف، با توجه به خصوصیاتی همچون میزان توسعه‌یافتگی، سطح تحصیلات، سطح فرهنگ، ... متفاوت است. ضریب نفوذ اینترنت، بیانگر درصدی از جمعیت یک کشور است که از اینترنت استفاده می‌کنند. آمارها بیانگر این است که در کشورهای پیشرفته، ضریب نفوذ اینترنت بیش از ۵۰ درصد است در حالی که این ضریب نفوذ در کشورهای جهان سوم به مراتب کمتر از این حد است. آمارهای مربوط به ضریب نفوذ اینترنت در سال ۲۰۱۰ در برخی کشورهای دنیا به شرح جدول ۱ است. (www.internetworldstats.com)

جدول ۱. آمار مربوط به ضریب نفوذ اینترنت در کشورهای مختلف

کشور	جمعیت	تعداد استفاده‌کنندگان از اینترنت	ضریب نفوذ اینترنت (درصد)
ایالات متحده آمریکا	۳۱۰۲۳۲۸۶۳	۲۳۹۲۳۲۸۶۳	۷۷.۳
استرالیا	۲۱۲۶۲۶۴۱	۱۷۰۳۳۸۲۶	۸۰.۱
کانادا	۳۳۷۵۹۷۴۲	۲۶۲۲۴۹۰۰	۷۷.۷
ژاپن	۱۲۶۸۰۴۴۳۳	۹۹۱۴۳۷۰۰	۷۸.۲
کره جنوبی	۴۸۶۳۶۰۶۸	۳۹۴۴۰۰۰۰	۸۱.۱
هلند	۱۶۷۸۳۰۹۲	۱۴۸۷۲۲۰۰	۸۸.۶

کشور	جمعیت	تعداد استفاده‌کنندگان از اینترنت	ضریب نفوذ اینترنت (درصد)
انگلستان	۶۲۳۴۸۴۴۷	۵۱۴۴۲۱۰۰	۸۲.۵
تایوان	۲۳۰۲۴۹۵۶	۱۶۱۳۰۰۰۰	۷۰.۱
آلمان	۸۲۲۸۲۹۸۸	۶۵۱۲۳۸۰۰	۷۹.۱
کویت	۲۷۸۹۱۳۲	۱۱۰۰۰۰۰	۳۹.۴
بحرین	۷۳۸۰۰۴	۶۴۹۳۰۰	۸۸
قطر	۸۴۰۹۲۶	۴۳۶۰۰۰	۵۱.۸
لبنان	۴۱۲۵۲۴۷	۱۰۰۰۰۰۰	۲۴.۲
اردن	۶۴۰۷۰۸۵	۱۷۴۱۹۰۰	۲۷.۲
ایران	۷۶۹۲۳۳۰۰	۳۳۲۰۰۰۰۰	۴۳.۲
عربستان سعودی	۲۵۷۳۱۷۷۶	۹۸۰۰۰۰۰	۳۸.۱
عمان	۲۹۶۷۷۱۷	۱۲۳۶۷۰۰	۴۱.۷
سوریه	۲۲۱۹۸۱۱۰	۳۹۳۵۰۰۰	۱۷.۷
یمن	۲۳۴۹۵۳۶۱	۴۲۰۰۰۰	۱.۸
عراق	۲۹۶۷۱۶۰۵	۳۲۵۰۰۰	۱.۱

همان‌گونه که در جدول ۱ مشاهده می‌شود براساس آمار ارائه‌شده مرکز آمار جهانی اینترنت (Internet World Stats) ضریب نفوذ اینترنت در ایران ۴۳/۲ درصد است که نه تنها در مقایسه با کشورهای پیشرفته بلکه در مقایسه با کشورهای عربی منطقه همانند کویت، بحرین، قطر و ... نیز پایین‌تر است؛ که این مسئله همت بالای مسئولان را در راستای بسط‌سازی مناسب جهت بهبود آن را می‌طلبد. همچنین رشد ۱۳۱۸۰ درصدی تعداد کاربران اینترنت طی دهه گذشته، دلیل دیگری بر لزوم توجه به جامعه کاربران و موارد کاربری آنان از اینترنت است. (www.internetworldstats.com)

مطابق آمار ارائه‌شده مرکز آمار جهانی اینترنت، تعداد کاربران اینترنت در ایران از ۲۵۰۰۰۰ نفر در سال ۲۰۰۰ به ۷۵۰۰۰۰۰ نفر در سال ۲۰۰۵ و به ۳۳۲۰۰۰۰۰ در سال ۲۰۱۰ رسیده، که بر این اساس ایران در طبقه کشورهای با رشد بالا قرار گرفته است. (www.internetworldstats.com) البته شایان ذکر است که این مقدار رشد در بین کشورهای منطقه خاور میانه بالاترین سطح رشد است.

چنان که از آمارها بر می آید، موارد کاربری اینترنت در کشورهای مختلف جهان دارای تنوع است. از سوی دیگر، کاربری اینترنت در سراسر جهان به ویژه کشورهای جهان سوم و با توجه به آن ایران، با نوعی شکاف جنسیتی روبه‌رو است و از آنجا که افراد به تبع ویژگی‌ها و خواسته‌های جنسی خود نیازهای گوناگونی دارند، ضروری به نظر می‌رسد که با انجام تحقیقات لازم در گام نخست موارد کاربری اینترنت به تفکیک جنسیت مشخص و سپس با توجه به موارد کاربری هر گروه جنسیتی براساس اولویت برنامه‌های لازم تدوین شود. همچنین از آنجا که زنان در کشور ما نیمی از جمعیت فعال را تشکیل می‌دهند و در افزایش بهره‌وری و توسعه پایدار کشور نقش بنیادی دارند، و نیز به علت اینکه ضریب نفوذ اینترنت در این قشر از جامعه بسیار پایین است، توجه به این مسئله به عنوان یکی از ضرورت‌های جامعه بیش از پیش نمایان است.

با توجه به دانش محور شدن جوامع در سال‌های اخیر بی‌شک یکی از مهم‌ترین اقشار جامعه کنونی را دانشجویان تشکیل می‌دهند که به فراخور نیاز حرفه‌ای خود، در سطح بسیار زیادی با اینترنت سروکار دارند؛ از این رو پاسخ به این سؤال که آیا اینترنت جایگاه واقعی خود را در بین دانشجویان دارد، یکی از دغدغه‌های مهم متولیان امر است.

براین اساس در این مقاله تلاش شد با مطالعه اکتشافی، ضمن تعیین موارد شکاف جنسیتی موجود در کاربری اینترنت، میزان و زمینه‌های استفاده دانشجویان از اینترنت را تعیین و با تحلیل نتایج حاصل، با ارائه پیشنهادهایی وضعیت آینده به گونه‌ای ترسیم شود که علاوه بر کاهش شکاف جنسیتی در این زمینه، استفاده از اینترنت در میان دانشجویان سمت و سوی هدفمند پیدا کند.

در این مقاله، دانشجویان دختر و پسر دانشگاه یزد به عنوان مورد مطالعه بررسی شده‌اند.

چهارچوب نظری: اینترنت و زمینه‌های استفاده از آن

طبق گزارش نهایی که در سال ۲۰۰۱، توسط برنامه فرصت دیجیتالی (Digital Opportunity) از جانب برنامه عمران ملل متحد (UNDP) ارائه شده است، فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطاتی به‌عنوان تواناساز قدرتمندی برای اهداف توسعه شناخته می‌شوند. (احمدنیا، ۱۳۸۴) (UNDP 2001) در بین ابزارهای گوناگون فناوری اطلاعات می‌توان اینترنت را مهم‌ترین دانست. بنابراین، افزایش ضریب نفوذ اینترنت (به‌عنوان مؤثرترین فناوری ارتباطات) در کشور و گسترش آن به قشرهای مختلف جامعه از جمله

مهم ترین اقدامات ضروری در راستای توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات در کشور و حرکت به سمت توسعه یافتگی است. از سوی دیگر، از این نکته نیز نباید غافل بود که همگام با افزایش ضریب نفوذ اینترنت، بایستی برنامه‌های مدون و دقیقی جهت هدفمند کردن استفاده از اینترنت تدوین و اجرا کرد. به عبارت دیگر، باید زمینه‌هایی را فراهم کرد که در آن افراد جامعه بیشترین استفاده سودمند و مفید را از اینترنت داشته باشند.

در زمینه میزان اهداف استفاده از اینترنت در سایر کشورها، پژوهش‌های متعددی انجام شده است: در تحقیقی که رابرت کراوت (Robert Kraut) و همکارانش انجام داده‌اند، عمده‌ترین اهداف استفاده از اینترنت در بین گروه‌های مختلف جامعه در چهار دسته کلی سرگرمی و تفریحات، ارتباطات، فعالیت‌های آموزشی و استخدامی و نهایتاً انجام کارهای تجاری از قبیل خرید و فروش کالا و خدمات، طبقه‌بندی شده‌اند. (Kraut et al, 1997)

مطالعه دیگری که در مؤسسه اطلاعات و ارتباطات از راه دور امریکا (National Telecommunications and Information Administration) صورت گرفته، بیشترین استفاده از اینترنت در وهله اول استفاده از پست الکترونیکی ذکر شده است. سایر کاربردهای اینترنت شامل مطالعه اخبار، پرداخت صورت حساب و خرید، بازی و سرگرمی و انجام فعالیت‌های مرتبط با شغل است. در ضمن، در این تحقیق نتایجی نیز در زمینه تفاوت‌های مربوط به نحوه استفاده بر حسب گروه‌های مختلف شغلی و جنسیت ارائه شده است. (www.ntia.doc.gov)

مرکز آمار کشور نروژ، آمار استفاده از اینترنت در یک دوره سه ماهه از سال ۲۰۰۵ را با تأکید بر میزان استفاده زنان و مردان به شرح جدول ۲ ارائه کرده است. (Statistics Norway, 2005)

جدول ۲. زمینه‌های بکارگیری و نسبت استفاده از اینترنت در نروژ به تفکیک جنسیت

جنسیت	ارتباطات (درصد)	دریافت و ارسال پست الکترونیک	کنفرانس ویدیویی و تلفنی	چت کردن و ارسال پیام	جست‌وجوی اطلاعات و استفاده از خدمات	خرید، فروش و عملیات بانکی	تعامل با چهره‌های برجسته	آموزش و تحصیل
کل	۸۶	۸۵	۱۰	۳۷	۹۵	۸۳	۶۵	۹
مرد	۸۸	۸۷	۱۳	۳۹	۹۶	۸۶	۶۸	۸
زن	۸۵	۸۴	۵	۳۴	۹۲	۸۰	۶۰	۹

پانگانایا (Pangannaya) و شیجیث کومار (Shijith Kumar) در تحقیقی با عنوان استفاده از اینترنت در جامعه آموزشی که به‌طور موردی در دانشگاه میسور هندوستان صورت گرفته است، عمده استفاده‌هایی را که جامعه آموزشی هند اعم از دانشجویان و اعضای هیئت علمی از اینترنت می‌برند، موارد دریافت اطلاعات مربوط به موضوعات علمی، آگاهی از موضوعات نو علمی، تنظیم و ارائه مقاله به سمینارهای مختلف، به‌روز ماندن، استفاده از پست الکترونیکی، سرگرمی و جست‌وجوی شغل می‌دانند و فرضیات خود را براساس این تقسیم‌بندی تنظیم کرده‌اند. (Pangannaya & Kumar, 2000)

در تحقیق دیگری که کومار (Rajeev Kumar) و کاتور (Amritpal Kaur) در دانشکده فنی پنجاب هند انجام داده‌اند، شرایط گوناگون استفاده از اینترنت بررسی شده است. یکی از موارد بررسی نیز میزان استفاده از اینترنت است؛ که براساس یافته‌های این تحقیق، میزان استفاده دانشجویان از اینترنت در هفته به‌شرح جدول ۳ است. (Kaur & Kumar, 2005)

جدول ۳. میزان استفاده هفتگی دانشجویان از اینترنت

زمان استفاده (هفتگی)	تعداد کاربرد	درصد کاربرد
کمتر از ۲ ساعت	۳۲	۶/۸
۲ تا ۴ ساعت	۱۸۴	۳۸/۹
۵ تا ۶ ساعت	۱۰۳	۲۱/۷
۷ تا ۹ ساعت	۷۵	۱۵/۸
۱۰ تا ۲۰ ساعت	۴۲	۸/۹
بیشتر از ۲۰ ساعت	۳۸	۸
مجموع	۴۷۴	۱۰۰

همچنین نتایج این تحقیق نشان داده است که دانشجویان این دانشگاه ۶۹/۴ درصد استفاده آموزشی، ۵۱/۹ درصد استفاده تحقیقاتی، ۴۷/۴ درصد استفاده ارتباطاتی و ۳۴/۷ درصد استفاده تبلیغاتی از اینترنت کرده‌اند.

علاوه بر هدفمندنبودن کاربردهای اینترنت، چالش‌های دیگری نیز در زمینه بکارگیری اینترنت در جوامع امروزی و به‌خصوص کشورهای جهان سوم وجود دارد. از جمله این چالش‌ها می‌توان به شکاف دیجیتالی (Digital Divide) جنسیتی اشاره کرد که باعث شده است اینترنت در این کشورها در بین زنان مهجور مانده و جایگاه واقعی خود را به‌دست نیاورد. با

در نظر گرفتن مباحث جنسیتی، گاه عنوان می‌شود که فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات می‌توانند آن‌چنان‌که در اعلامیه پکن و برنامه اقدام آن همانند سایر اسناد ملل متحد تشخیص داده شده است، به‌عنوان ابزاری برای بهبود شرایط برابری جنسیتی و افزایش توانمندی‌های اجتماعی، سیاسی، و اقتصادی زنان به‌خدمت گرفته شوند. با این حال، برخی همچنان معتقدند که این فناوری‌ها می‌توانند به نابرابریهای موجود مبتنی بر جنسیت در زمینه فرصت‌ها و منابع تداوم بخشند و اشکال جدیدی از نابرابری میان زنان و مردان را به‌وجود آورند. (احمدنیا، ۱۳۸۴)

در این زمینه، دانشمندان دیدگاه‌های تقریباً مشابهی دارند؛ برای مثال، سوزان تلشسر (Susan Teltscher) از کنفرانس ملل متحد درباره تجارت و توسعه می‌گوید که برسر راه دسترسی زنان به امتیازاتی که فناوری اطلاعاتی و ارتباطی فراهم می‌کند، غالباً موانع اساسی وجود دارد، موانعی نظیر فقر، سطح پایین آموزش، ناآشنایی با یک زبان دوم، دسترسی نداشتن به کامپیوتر و شکاف دیجیتالی (یعنی ماهیت دنیای فناوری اطلاعات و ارتباطات که تحت سلطه مردان قرار دارد)؛ رزا دلگادو (Rosa Delgado) از انجمن جامعه اینترنتی در این باره می‌گوید: اکثریت زنان کشورهای در حال توسعه در نتیجه نداشتن سواد کامپیوتری (Computer Literacy) و غالباً کمبود آموزش، از فرصت‌های مهم شغلی و تحصیلات تکمیلی باز می‌مانند. (www.worldcivilsociety.org)

در راستای بررسی این شکاف جنسیتی، تحقیقات متفاوتی در دنیا انجام شده است؛ برای نمونه:

در تحقیقی که هافکین (Nancy Hafkin) و تاگارت (Nancy Taggart) در سال ۲۰۰۱ انجام داده‌اند، کالبدشکافی دقیقی بر روی استفاده زنان از اینترنت در چند کشور منتخب صورت گرفته است. (Hafkin & Taggart 2001) نتایج این تحقیق در جدول ۴ ارائه شده است. این نتایج نشان می‌دهد که در بهترین شرایط فقط نیمی از زنان از اینترنت استفاده می‌کنند، و هر چه به سمت کشورهای با رشد کمتر حرکت می‌شود آمار بکارگیری اینترنت نیز کاهش پیدا می‌کند.

جدول ۴. وضعیت استفاده زنان از اینترنت در کشورهای منتخب

کشور	درصد زنان کاربر در سال ۲۰۰۰	نسبت کاربران به کل جمعیت	درصد زنان باسواد	رتبه براساس رشد ناخالص داخلی
ایالات متحده	۵۱.۱	۶۰	۹۹	۳
فیلیپین	۵۱	۰.۶	۹۴.۳	۶۵
افریقای جنوبی	۵۱	۴.۲	۸۳.۲	۸۴
برزیل	۴۳	۲.۱	۸۳.۹	۶۷

۵۰	۹۶.۴	۴.۳	۴۲	کرواسی
۴۸	۸۷.۹	۲.۵	۴۲	مکزیک
۴۹	۹۹	۱۴.۱	۳۸	استونی
۶۱	۹۸.۸	۱.۸	۳۸	فدراسیون روسیه
۱۲۵	۶۷.۵	۰.۲	۳۷.۵	زامبیا
۱۳۱	۳۵	۰.۱	۳۱.۵	اوگاندا
۷۹	۷۴.۵	۰.۷	۳۰.۴	چین
۱۱۲	۳۹.۴	۰.۲	۲۳	هند
۴۰	۹۹	۵.۴	۱۸.۷	لهستان
۱۷۲	۲۹.۲	۰.۱	۱۳.۹	اتیوپی
۳۹	۹۹	۱۳	۱۲	اسلواکی
۳۴	۹۹	۶.۸	۱۲	جمهوری چک
۱۲۷	۲۴.۸	۰.۳	۱۲	سنگال
۵۵	۹۹	۲.۹	۱۰	لیتوانی
n.a.	۸۱.۸	۱.۸	۶	اردن

سودیک (Sevdik) و اکمن (Akman) در تحقیقی باعنوان «نقش اینترنت در زندگی زنان ترکیه»، میزان و زمینه‌های استفاده زنان ترکیه از اینترنت را به‌طور گسترده و جامع بررسی کرده‌اند. نتایج حاصل از تحقیقات آنها نشان می‌دهد که ۶۷ درصد از زنان ترکیه از اینترنت استفاده می‌کنند. عمده استفاده‌کنندگان از اینترنت برحسب گروه‌های سنی به‌ترتیب ۱۸ تا ۲۵ و ۲۶ تا ۴۰ سال هستند. براساس این تحقیق بیشترین زمینه‌های استفاده زنان از اینترنت عبارت است از:

تهیه صفحات وب، استفاده از موتورهای جست‌وجو، گوش دادن به موزیک، دانلود کردن، مکالمه تلفنی، بازدید از موزه‌های مجازی، تحقیق در کتابخانه‌های الکترونیک، استفاده از گروه‌های خبری الکترونیکی، چت کردن، کارهای بانکی و پرداخت صورت‌حساب. (Sevdik & Akman, 2002)

در سایت خبری روتیز، نتایج حاصل از یک مطالعه پژوهشی در زمینه استفاده از اینترنت به تفکیک جنسیت آورده شده است. این نتایج نشان دهنده آن است که علی‌رغم وجود مشترکات فراوان میان علایق کاربران اینترنت، مردان بیشتر خواهان دریافت اخبار روز، تحولات بازار سهام و رویدادهای ورزشی هستند درحالی‌که زنان به‌دنبال گسترش ارتباطات اجتماعی و یافتن راهنمایی‌های پیرامون بهداشت و سلامتی و اعتقادات مذهبی هستند؛ در ضمن، مردان در استفاده

از اینترنت کمی جدی‌ترند، زیرا به دفعات بیشتر وارد اینترنت می‌شوند و زمان‌های طولانی‌تری را به‌صورت آنلاین سپری می‌کنند و به خطوط پرسرعت اینترنت دسترسی بیشتری دارند. این مطالعه همچنین نشان می‌دهد که مردان بیش از زنان از اینترنت برای تفریح و سرگرمی استفاده می‌کنند. ۷۰ درصد پرسش‌شوندگان مرد تأیید کرده‌اند که از اینترنت برای گذران وقت خود استفاده می‌کنند، درحالی‌که این نسبت برای زنان حدود ۶۳ درصد بوده است. این گزارش مؤید آن است که مردان بیش از زنان به موسیقی برخط (آنلاین) گوش می‌دهند، از دوربین اینترنتی (Webcam) استفاده می‌کنند، و برای دسترسی به محتوای دیجیتالی پول می‌پردازند. براساس این تحقیق، با وجود اینکه مردان بیش از زنان از ایمیل برای به‌اشتراک‌گذاشتن اخبار، حل مشکلات و دستیابی به شبکه‌بزرگتری از دوستان و آشنایان استفاده می‌کنند، میزان استفاده آنان از ایمیل با حجم استفاده زنان از این وسیله ارتباطی قابل مقایسه نیست. به‌علاوه، این مطالعه تحقیقی حاکی از آن است که طی یک دهه گذشته، مردان بیش از زنان در موقعیت‌های توأم با ریسک همچون ورود به اتاق‌های گفت‌وگویی (Chat Room) غریبه، شرکت در یک حراجی آنلاین و یا خرید آنلاین سهام شرکت داشته‌اند. به‌عنوان مثال ۳۰ درصد مردان از حراجی آنلاین استفاده کرده‌اند درحالی‌که این میزان برای زنان ۱۸ درصد بوده است. مطابق این تحقیقات، زنان بیش از مردان خواهان دریافت اطلاعاتی در زمینه بهداشت و سلامتی از طریق اینترنت هستند، به‌طوری که ۷۴ درصد زنان برای این منظور از اینترنت استفاده می‌کنند اما حداکثر ۵۸ درصد مردان دنبال اطلاعاتی از این دست هستند. همچنین، علاقه زنان به موضوعات دینی و مذهبی در اینترنت بیش از مردان است، چنان‌که ۳۴ درصد کاربران زن و ۲۵ درصد کاربران مرد برای یافتن اطلاعاتی در زمینه مسائل اعتقادی و اخلاقی، به اینترنت مراجعه می‌کنند. (<http://ictir.net>)

روش تحقیق

روش تحقیق در این مقاله، تحلیلی ریاضی است که تحت داده‌های مورد نیاز گردآوری و سپس با استفاده از روش‌های آماری، پارامترها تحلیل می‌شوند. در ادامه، از تکنیک ریاضی TOPSIS - که از جمله تکنیک‌های مورد استفاده در علم تصمیم‌گیری برای رتبه‌بندی گزینه‌ها است - استفاده می‌شود.

شیوه تصمیم‌گیری چندشاخصه‌ای

مدل‌های تصمیم‌گیری چندشاخصه، مدل‌هایی هستند که در دو دهه اخیر، محققان امر

تصمیم‌گیری، به آنها توجه کرده‌اند. این تکنیک‌ها و مدل‌ها، در تصمیم‌گیری‌های پیچیده هنگامی که معیارهای متعدد و گاه متضاد وجود دارد، کاربرد بسیار گسترده‌ای پیدا کرده‌اند. قدرت بسیار بالای این تکنیک‌ها در کاهش پیچیدگی تصمیم‌گیری، استفاده همزمان از معیارهای کیفی و کمی و اعطای چهارچوب ساختارمند به مسائل تصمیم‌گیری و نهایتاً کاربرد آسان آنها باعث شده است تا تصمیم‌گیران خطه‌های مختلف از آنها به‌عنوان ابزار استفاده کنند. با این تکنیک‌ها، مسائل تصمیم را در قالب یک ماتریس همانند جدول ۵ فرموله کرده و تحلیل‌های لازم را روی آنها انجام می‌دهند.

در این ماتریس، A_i نشان‌دهنده گزینه i ام، x_j نشان‌دهنده شاخص j ام و r_{ij} نشان‌دهنده ارزش شاخص j ام برای گزینه i ام است. (اصغرپور، ۱۳۸۳)

جدول ۵. ماتریس تصمیم‌گیری

شاخص گزینه	X1	X2	...	Xn
A1	R11	R12	...	R1n
A2	R21	R22	...	R2n
⋮	⋮	⋮	⋮	⋮
A _m	r _{m1}	R _{m2}	...	R _{mn}

شیوه‌های تصمیم‌گیری چندشاخصه‌ای گوناگون است و هر کدام ویژگی‌ها و شرایط کاربری خود را دارد. یکی از شیوه‌هایی که برای رتبه‌بندی عوامل از آنها استفاده می‌شود تکنیک TOPSIS (Technique for Order-Preference by Similarity to Ideal Solution) است که در این پژوهش به کار رفته است. (میرغفوری، ۱۳۸۵: ۱۰۱ - ۱۲۲)

تکنیک TOPSIS

این روش را در سال ۱۹۸۱ هوانگ (Hwang) و یون (Yoon) ارائه کرده‌اند. در این روش، m عامل یا گزینه را یک فرد یا گروهی از افراد تصمیم‌گیرنده ارزیابی می‌کنند. این تکنیک بر این مفهوم بنا شده است که هر عامل انتخابی باید کمترین فاصله را با عامل ایده‌آل مثبت (مهم‌ترین) و بیشترین فاصله را با عامل ایده‌آل منفی (کم‌اهمیت‌ترین عامل) داشته باشد؛ به عبارت دیگر، در این روش، میزان فاصله یک عامل با عامل ایده‌آل مثبت و منفی سنجیده می‌شود و این خود معیار درجه‌بندی و اولویت‌بندی عوامل است. (آذر و رجب‌زاده، ۱۳۸۱) مراحل این روش عبارت‌اند از:

تعیین ماتریس مقایسه عوامل: در این مرحله، ماتریسی رسم می‌شود که در سطر آن عوامل و در ستون آن افراد نظردهنده و در تلاقی سطر و ستون، میزان اهمیتی که هر پاسخگو برای هر کدام از عوامل قائل شده است، آورده می‌شود. به‌هنگار کردن ماتریس تصمیم‌گیری: به‌منظور قابل مقایسه شدن، مقیاس‌های مختلف اندازه‌گیری ماتریس تصمیم‌گیری به ماتریس به‌هنگار شده یا ماتریس بی‌مقیاس موزون تبدیل می‌شوند.

تعیین عامل ایده‌آل مثبت و منفی: در این مرحله باید عوامل که از نظر پاسخ‌دهندگان به‌عنوان مهم‌ترین عامل و کم‌اهمیت‌ترین عوامل هستند، شناسایی شوند.

محاسبه میزان نزدیکی هر کدام از عوامل به عامل ایده‌آل مثبت و ایده‌آل منفی؛
محاسبه مقدار C_i بر اساس فرمول زیر:

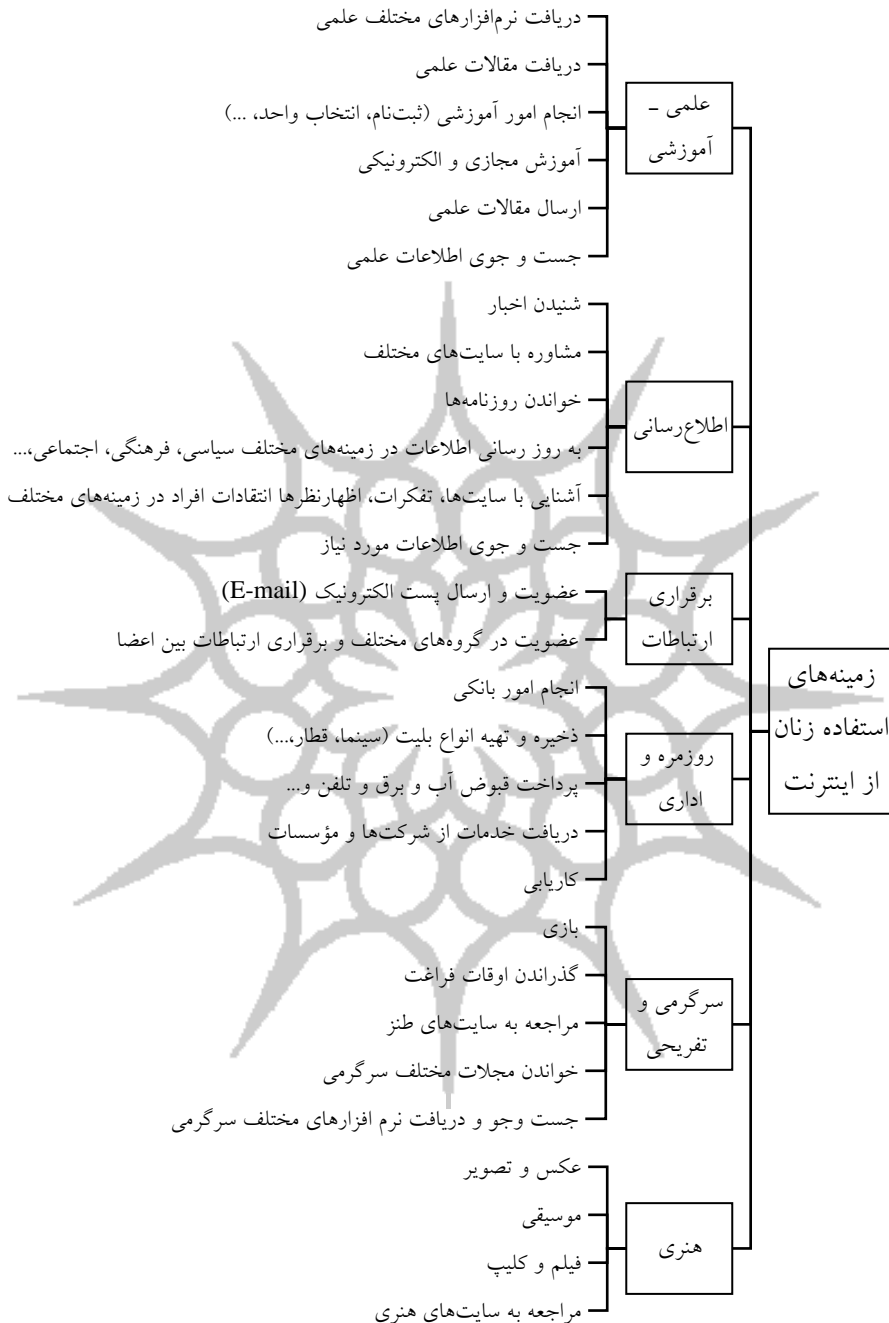
$$C_i = \frac{\text{مقدار فاصله با ایده‌آل منفی}}{\text{مقدار فاصله با ایده‌آل مثبت} + \text{مقدار فاصله با ایده‌آل منفی}}$$

و دسته‌بندی عوامل براساس ترتیب نزولی C_i ؛ به‌عبارت‌دیگر، هر چه C_i بالاتر باشد درجه اهمیت عامل بالاتر است. (میرغفوری، ۱۳۸۵، ۱۲۲ - ۱۰۱)

پرسش‌های محوری و گمانه‌های تحقیق

در این مقاله سعی شده است به پرسش‌های محوری زیر پاسخ داده شود:

۱. میزان استفاده دانشجویان به تفکیک جنسیت از اینترنت چقدر است؟
  ۲. زمینه‌های استفاده دانشجویان به تفکیک جنسیت از اینترنت کدام است؟
  ۳. موارد شکاف جنسیتی (در صورت وجود) در کاربری اینترنت در کدام زمینه‌ها نمایان است؟
  ۴. رتبه‌بندی زمینه‌های استفاده دانشجویان به تفکیک جنسیت از اینترنت چگونه است؟
- برای پاسخگویی به این پرسش‌ها لازم بود نمودار درختی زمینه‌های استفاده دانشجویان از اینترنت ترسیم شود. لذا با بررسی پیشینه تحقیق، زمینه‌های استفاده از اینترنت شناسایی و در قالب نمودار اولیه‌ای طراحی شد. پس از آن، محقق پس از شور با کارشناسان در این زمینه، جرح و تعدیل‌هایی در این درخت ایجاد کرد و درخت نهایی طراحی شد. (نمودار ۲)

نمودار ۲. درخت سلسله‌مراتبی زمینه‌های استفاده دانشجویان از اینترنت

براساس درخت نهایی سلسله‌مراتب زمینه‌های استفاده دانشجویان دختر از اینترنت گمانه‌های تحقیق این مقاله به‌دست داده شد:

گمانه ۱.۱: دانشجویان دختر در زمینه‌های علمی - آموزشی از اینترنت استفاده می‌کنند.

گمانه ۲.۱: دانشجویان دختر در زمینه‌های اطلاع‌رسانی از اینترنت استفاده می‌کنند.

گمانه ۳.۱: دانشجویان دختر در زمینه‌های برقراری ارتباطات از اینترنت استفاده می‌کنند.

گمانه ۴.۱: دانشجویان دختر در زمینه‌های امور روزمره و اداری از اینترنت استفاده می‌کنند.

گمانه ۵.۱: دانشجویان دختر در زمینه‌های سرگرمی و تفریحی از اینترنت استفاده می‌کنند.

گمانه ۶.۱: دانشجویان دختر در زمینه‌های هنری از اینترنت استفاده می‌کنند.

گمانه ۱.۲: دانشجویان پسر در زمینه‌های علمی - آموزشی از اینترنت استفاده می‌کنند.

گمانه ۲.۲: دانشجویان پسر در زمینه‌های اطلاع‌رسانی از اینترنت استفاده می‌کنند.

گمانه ۳.۲: دانشجویان پسر در زمینه‌های برقراری ارتباطات از اینترنت استفاده می‌کنند.

گمانه ۴.۲: دانشجویان پسر در زمینه‌های امور روزمره و اداری از اینترنت استفاده می‌کنند.

گمانه ۵.۲: دانشجویان پسر در زمینه‌های سرگرمی و تفریحی از اینترنت استفاده می‌کنند.

گمانه ۶.۲: دانشجویان پسر در زمینه‌های هنری از اینترنت استفاده می‌کنند.

گمانه ۳: بین زمینه‌های استفاده دانشجویان دختر و پسر از اینترنت، شکاف معناداری وجود دارد.

گردآوری داده‌ها

روش‌های گردآوری داده‌ها

گردآوری داده‌های تحقیق با بررسی کتابخانه‌ای و روش میدانی انجام شده است. برای شناسایی زمینه‌های استفاده دانشجویان از اینترنت، تحقیقات مشابه انجام شده در این زمینه بررسی و ارزیابی، و سپس پرسشنامه طراحی شد. آنگاه روش میدانی برای جمع‌آوری اطلاعات از دانشجویان دانشگاه یزد، به استفاده شد.

ابزار گردآوری داده‌ها و روایی و پایایی آن

داده‌های موردنیاز برای آزمون گمانه‌های تحقیق، با پرسشنامه‌ای جمع‌آوری گردید که توسط محققین براساس درخت سلسله‌مراتب استفاده دانشجویان از اینترنت طراحی گردیده

است. از آنجا که پرسشنامه آغازین بر پایه زمینه‌های شناسایی شده در پیشینه پژوهشی طراحی شده و صاحب‌نظران در یک مرحله عوامل آن را بررسی کرده‌اند، روایی پرسشنامه تأیید می‌شود. برای سنجش پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ (Alpha Cronbach) استفاده گردید که با توجه به عدد ۹۰ درصد، پایایی پرسشنامه تأیید می‌شود.

جامعه و نمونه آماری تحقیق

جامعه آماری تحقیق، دانشجویان دانشگاه یزد هستند که با توجه به دستور برآورد حجم نمونه، تعداد نمونه آماری این جامعه ۸۰۰۰ نفری، ۳۶۶ نفر تعیین شد. با توجه به هدف تحقیق در راستای بررسی کاربری اینترنت با توجه به جنسیت، پرسشنامه‌های پژوهش به‌طور برابر و تصادفی میان دانشجویان توزیع شد که از این تعداد ۱۷۶ پرسشنامه دختران و ۱۸۳ پرسشنامه پسران مورد استفاده واقع شد.

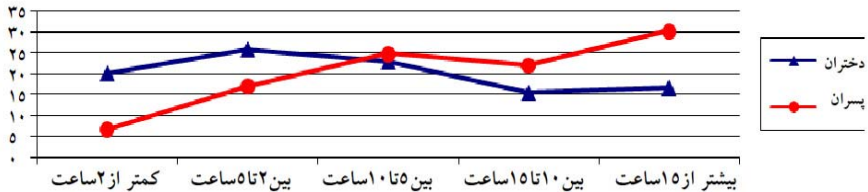
تجزیه و تحلیل اطلاعات

جهت پاسخگویی به پرسش اول تحقیق در مورد میزان استفاده دانشجویان دانشگاه یزد از اینترنت، از آمار توصیفی استفاده شد. با استناد به آمار توصیفی به‌دست آمده (جدول ۶) می‌توان ادعا کرد که بیشترین بازه زمانی کاربری اینترنت در دانشجویان دختر دانشگاه یزد به‌طور متوسط بین ۲ تا ۵ ساعت در ماه است در حالی که نتایج بیشترین بازه زمانی کاربری اینترنت در دانشجویان پسر دانشگاه یزد به‌طور متوسط بیش از ۱۵ ساعت در ماه است. نتایج همین تحلیل‌های اولیه، خود مؤید وجود شکاف جنسیتی در کاربری اینترنت در بین دانشجویان است. این شکاف در نمودار ۳ نشان داده شده است.

جدول ۶. زمان‌بندی استفاده دانشجویان از اینترنت و فراوانی اختصاص یافته به هر بازه زمانی

زمان‌بندی کاربری دختران			زمان‌بندی کاربری پسران		
درصد استفاده	فراوانی استفاده	میزان استفاده در ماه	درصد استفاده	فراوانی استفاده	میزان استفاده در ماه
۱۹.۹	۳۵	کمتر از ۲ ساعت	۶.۶	۱۲	کمتر از ۲ ساعت
۲۵.۶	۴۵	بین ۲ تا ۵ ساعت	۱۶.۹	۳۱	بین ۲ تا ۵ ساعت
۲۲.۷	۴۰	بین ۵ تا ۱۰ ساعت	۲۴.۶	۴۵	بین ۵ تا ۱۰ ساعت

۱۵.۳	۲۷	بین ۱۰ تا ۱۵ ساعت	۲۱.۹	۴۰	بین ۱۰ تا ۱۵ ساعت
۱۶.۵	۲۹	بیشتر از ۱۵ ساعت	۳۰.۱	۵۵	بیشتر از ۱۵ ساعت

نمودار ۳. مدت زمان ماهیانه کاربری اینترنت

بررسی گمانه‌های تحقیق

برای پاسخگویی به سؤال دوم تحقیق و نیز بررسی گمانه‌های ۱-۱ تا ۶-۲، از آزمون میانگین یک طرفه تی-استیودنت (One Sample T-Test) استفاده شد. همان‌گونه که در جدول ۷ نشان داده شده است، نتایج بررسی این گمانه‌ها حاکی از آن است که پسران در زمینه‌های علمی-آموزشی، اطلاع‌رسانی، برقراری ارتباطات و هنری از اینترنت استفاده می‌کنند در حالی که زمینه‌های کاربری اینترنت برای دختران عبارت‌اند از اطلاع‌رسانی، برقراری ارتباطات، سرگرمی و تفریحی، و هنری.

جدول ۷. نتایج بررسی گمانه‌های ۱-۱ الی ۶-۲

دختران					پسران				
تصمیم‌گیری	احتمال معنی‌داری	مقدار آماره آزمون	تعداد نمونه	گمانه ۲	تصمیم‌گیری	احتمال معنی‌داری	مقدار آماره آزمون	تعداد نمونه	گمانه ۱
عدم تأیید	۰	-۳.۰۴	۱۷۶	۱-۲	تأیید فرضیه	۰.۱۱	-۱.۲۶	۱۸۳	۱-۱
تأیید فرضیه	۰.۱۵	-۱.۰۱	۱۷۶	۲-۲	تأیید فرضیه	۰	۲.۸۴	۱۸۳	۲-۱
تأیید فرضیه	۰.۰۷	-۱.۵	۱۷۶	۳-۲	تأیید فرضیه	۰.۰۱	۲.۲	۱۸۳	۳-۱

عدم تأیید	۰	-۱۹.۱۶	۱۷۶	۴-۲	عدم تأیید	۰	-۲۱.۹۲	۱۸۳	۴-۱
تأیید فرضیه	۰.۲۲	-۰.۷۶	۱۷۶	۵-۲	عدم تأیید	۰.۰۳	-۱۸۲	۱۸۳	۵-۱
تأیید فرضیه	۰.۱۴	۱.۰۱	۱۷۶	۶-۲	تأیید فرضیه	۰.۲۲	۰.۷۶	۱۸۳	۶-۱

یکی دیگر از اهداف و دغدغه‌های این تحقیق که در سؤال ۳ و گمانه ۳ به آن اشاره شده است، بررسی شکاف جنسیتی در کاربری اینترنت دانشجویان و شناسایی (در صورت تأیید شکاف) زمینه‌های این شکاف بوده است. برای این منظور، از آزمون میانگین دو جامعه مستقل (Independent-Samples T-Test) استفاده و ابعاد مختلف شکاف جنسیتی در کاربری اینترنت تحلیل و ارزیابی شد. نتایج این ارزیابی، در جدول ۸ ارائه شده است.

جدول ۸. نتایج بررسی گمانه و سؤال ۳

نتیجه‌گیری	وضعیت شکاف	اختلاف میانگین	سطح معنی داری	آماره آزمون	وضعیت کاربری		زمینه کاربری
					دختران	پسران	
شکاف به سمت پسران	وجود دارد	*	*	*	غیر کاربر	کاربر	علمی آموزشی
شکاف به سمت پسران	وجود دارد	۰.۳	۰.۰۰۷	۲.۷	کاربر	کاربر	اطلاع رسانی
شکاف به سمت پسران	وجود دارد	۰.۳۹	۰.۰۱	۲.۵۸	کاربر	کاربر	برقراری ارتباطات
*	*	*	*	*	غیر کاربر	غیر کاربر	روزمره و اداری
شکاف به سمت دختران	وجود دارد	*	*	*	کاربر	غیر کاربر	سرگرمی و تفریحی
*	وجود ندارد	-۰.۰۴	۰.۷۳۶	-۰.۳۳۸	کاربر	کاربر	هنری

بررسی این نتایج نشان می‌دهد که از ۶ مورد زمینه اصلی کاربری اینترنت، در ۴ مورد شکاف جنسیتی وجود دارد. از ۲ مورد دیگر، یکی مربوط به کاربری روزمره و اداری است که اصلاً در بین دانشجویان دختر و پسر جایگاهی ندارد، و مورد دوم به کاربری هنری مربوط می‌باشد که نتایج نشان می‌دهد در کاربری این حوزه، شکافی بین دختران و پسران وجود ندارد. در خصوص ۴ مورد شکاف به اثبات رسیده، نتایج نشان می‌دهند که در ۳ مورد کاربری علمی - آموزشی، اطلاع‌رسانی و برقراری ارتباطات شکاف دیجیتالی به سمت پسران وجود دارد؛ به عبارت دیگر، در این ۳ زمینه پسران بیش از دختران از اینترنت استفاده می‌کنند. تنها موردی که در آن شکاف دیجیتالی به سمت دختران دارد، کاربری سرگرمی و تفریحات است.

رتبه‌بندی زمینه‌های استفاده دانشجویان دختر و پسر از اینترنت با روش TOPSIS

یکی دیگر از اهداف این تحقیق که در قالب سؤال ۴ تحقیق عنوان شد، رتبه‌بندی زمینه‌های کاربری اینترنت به تفکیک جنسیت است. برای این منظور در این پژوهش برای رتبه‌بندی از روش TOPSIS استفاده شد. که در بخش پیشینه پژوهش عنوان شد. ابزاری مؤثر برای رتبه‌بندی به‌شمار می‌رود، و در اکثریت تحقیقات مشابه که یکی از اهداف آنها رتبه‌بندی مؤلفه‌ها یا گزینه‌ها است، از آن استفاده می‌شود. از نقاط قوت این تکنیک، امکان استفاده همزمان از متغیرهای کمی و کیفی است. یافته‌های به‌دست‌آمده از رتبه‌بندی زمینه‌های اصلی استفاده دانشجویان دانشگاه یزد از اینترنت به تفکیک جنسیت در جدول ۹ آمده است.

جدول ۹. نتایج رتبه‌بندی زمینه‌های اصلی کاربری اینترنت با استفاده از تکنیک TOPSIS

رتبه	زمینه‌های اصلی کاربری اینترنت پسران	وزن	زمینه‌های اصلی کاربری اینترنت دختران	وزن
۱	اطلاع‌رسانی	۰/۵۴۶	اطلاع‌رسانی	۰/۵۷۹
۲	هنری	۰/۴۷۵	هنری	۰/۵۰۷
۳	برقراری ارتباطات	۰/۴۷۴	سرگرمی و تفریحی	۰/۴۷۱
۴	علمی آموزشی	۰/۴۵۸	برقراری ارتباطات	۰/۴۱۷

چنان‌که ملاحظه می‌شود، در هر دو گروه دانشجویان دختر و پسر، بیشترین کاربری اینترنت در زمینه‌های اطلاع‌رسانی و هنری می‌باشد. البته جهت دستیابی به نتایج غنی‌تر زمینه‌های فرعی کاربری اینترنت نیز به تفکیک جنسیت رتبه‌بندی شده‌اند که نتایج آن در جدول‌های ۱۰ و ۱۱ آمده است.

جدول ۱۰. رتبه‌بندی زمینه‌های فرعی کاربری اینترنت پسران با استفاده از تکنیک TOPSIS

رتبه	زمینه‌های فرعی کاربری اطلاع‌رسانی	وزن	زمینه‌های فرعی شاخه کاربری علمی - آموزشی	وزن
۱	جست‌وجوی اطلاعات موردنیاز	۰/۶۸	انجام امور آموزشی (ثبت نام، انتخاب واحد، ...)	۰/۶۹۲
۲	شنیدن اخبار	۰/۵۱۸	جست‌وجوی اطلاعات علمی	۰/۶۱۴
۳	خواندن روزنامه‌ها	۰/۴۷۵	دریافت مقالات علمی	۰/۴۶۹
۴	به‌روزرسانی اطلاعات در زمینه‌های مختلف	۰/۴۳۳	دریافت نرم‌افزارهای مختلف علمی	۰/۳۵۲
۵	سیاسی، فرهنگی، اجتماعی، ...	۰/۴۲۷	آموزش مجازی و الکترونیکی	۰/۲۹۲
۶	آشنایی با سایت‌ها، تفکرات و اظهارنظرها و انتقادات افراد در زمینه‌های مختلف مشاوره با سایت‌های مختلف	۰/۲۸۷	ارسال مقالات علمی	۰/۲۶۴

رتبه	زمینه‌های فرعی شاخه کاربری هنری	وزن	زمینه‌های فرعی شاخه کاربری برقراری ارتباطات	وزن
۱	عکس و تصویر	۰/۶۶۷	دریافت و ارسال پست الکترونیکی (e-mail)	۰/۷۴۱
۲	موسیقی	۰/۴۵۵	عضویت در گروه‌های مختلف و برقراری	۰/۲۵۹
۳	مراجعه به سایت‌های هنری	۰/۳۹	ارتباطات بین اعضا	
۴	فیلم و کلیپ	۰/۳۴۲		

جدول ۱۱. رتبه‌بندی زمینه‌های فرعی کاربری اینترنت دختران با استفاده از تکنیک TOPSIS

رتبه	زمینه‌های فرعی شاخه کاربری اطلاع رسانی	وزن	زمینه‌های فرعی شاخه کاربری سرگرمی و تفریحات	وزن
۱	جست‌وجوی اطلاعات موردنیاز	۰/۷۱۹	گذراندن اوقات فراغت	۰/۶۶۵
۲	آشنایی با سایت‌ها، تفکرات و اظهارنظرها و	۰/۴۵۷	مراجعه به سایت‌های طنز	۰/۴۸۸
۳	انتقادات افراد در زمینه‌های مختلف	۰/۴۰۳	خواندن مجلات مختلف سرگرمی	۰/۴۶
۴	خواندن روزنامه‌ها	۰/۳۸۴	بازی	۰/۳۷۳
۵	به‌روزرسانی اطلاعات در زمینه‌های مختلف	۰/۳۵۵	جست‌وجو و دریافت نرم‌افزارهای مختلف	۰/۳۱۸
۶	سیاسی، فرهنگی، اجتماعی، ... مشاوره با سایت‌های مختلف	۰/۲۵۲	سرگرمی	
رتبه	زمینه‌های فرعی شاخه کاربری هنری	وزن	زمینه‌های فرعی شاخه کاربری برقراری ارتباطات	وزن
۱	عکس و تصویر	۰/۷۰۴	دریافت و ارسال پست الکترونیکی (e-mail)	۰/۶۷۹
۲	موسیقی	۰/۴۵۲	عضویت در گروه‌های مختلف و برقراری ارتباطات	۰/۳۲۱
۳	فیلم و کلیپ	۰/۴۳	بین اعضا	
۴	مراجعه به سایت‌های هنری	۰/۲۷۱		

نتیجه‌گیری

یافته‌های این مقاله نشان می‌دهد که ۳۱/۸ درصد دانشجویان دختر دانشگاه یزد از اینترنت بیش از ۱۰ ساعت و تنها ۱۶/۵ درصد بیش از ۱۵ ساعت در ماه از اینترنت استفاده می‌کنند. در حالی که این آمار برای پسران ۵۲ درصد بیش از ۱۰ ساعت و ۳۰/۱ درصد بیش از ۱۵ ساعت کاربری ماهیانه اینترنت است. از همین اعداد کاملاً آشکار است که آمار کاربری اینترنت برای جامعه دانشجویان دختر بسیار پایین است و شکافی نسبی با آمار کاربری پسران وجود دارد.

نتایج نشان می‌دهد که دانشجویان دختر به میزان بسیار کمی در ماه از اینترنت استفاده می‌کنند. از جمله دلایل این امر می‌توان به نبود زیرساخت‌های کاربردی اینترنت، عدم

دسترسی آسان و کم‌هزینه از منزل، عدم آموزش لازم، عدم فرهنگ‌سازی لازم، ... اشاره کرد. لذا پیشنهاد می‌شود تا وزارت فناوری اطلاعات، دسترسی آسان، ارزان و همه‌گیر اقشار مختلف جامعه به اینترنت را فراهم سازد و درکنار آن نهادهایی مانند صدا و سیما فرهنگ‌سازی و آموزش انجام دهند.

همچنین به نظر می‌رسد که یکی از مشکلات کاربری اینترنت در ایران، عدم آشنایی کامل به زبان انگلیسی و دانش کامپیوتر است. بنابراین، آموزش گستره زبان انگلیسی و مبانی کاربری رایانه می‌تواند در این راستا کاملاً مؤثر باشد. از این رو، مسئولان آموزش و پرورش و وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر مراکز آموزشی باید به این دو زمینه توجه بیشتری مبذول کنند و آموزش‌های علمی تری در این دو زمینه ارائه دهند.

بررسی گمانه‌های ۱- ۱ تا ۲- ۶ نشان می‌دهد که زمینه کاربری روزمره و اداری - که یکی از رایج‌ترین و مفیدترین موارد کاربری اینترنت در کشورهای پیشرفته است - در بین دانشجویان مصداق نداشته و جایگاهی به خود اختصاص نداده است. از دیگر نکاتی که بسیار جای تأمل و تفکر دارد و به‌عنوان دغدغه‌ای برای جامعه دانشجویی ایران است، عدم کاربری اینترنت در زمینه علمی - آموزشی برای دانشجویان دختر است. در شرایطی که انتظار می‌رود در دنیای الکترونیکی و پیشرفته امروز بسیاری از نیازهای علمی افراد از طریق اینترنت و سایت‌های علمی مرتفع شود، کاربری در این زمینه برای دانشجویان دختر مصداقی ندارد و آنان بیشتر از اینترنت در زمینه‌های هنری و سرگرمی و تفریحات استفاده می‌کنند. در این مورد مسئولان و متصدیان امر می‌توانند با تدوین برنامه‌های دقیق و جامع، جامعه و به‌ویژه جامعه زنان (دانشجویان دختر) را به سمت استفاده‌های مفیدتر از اینترنت در زمینه‌های علمی، آموزشی، تجاری، ... سوق دهند.

یافته‌های بررسی گمانه ۳ نیز نشان می‌دهد که در ۳ زمینه علمی - آموزشی، اطلاع‌رسانی و برقراری ارتباطات شکاف جنسیتی به سمت پسران قرار دارد و پسران در این زمینه‌ها بیش از دختران کاربری اینترنت دارند. نکته جالب توجه این است که کاربری دختران در زمینه‌هایی فاقد شکاف است و یا برتری دارد (زمینه‌های هنری و سرگرمی و تفریحات) که این زمینه‌ها برای دانشجویان فاقد اولویت است.

از آنجا که هم پسران و هم دختران دانشجویان، بیشترین کاربری از اینترنت را در زمینه‌هایی دارند که از دیدگاه جامعه و مخاطبان آنها برای آنان فاقد اولویت است و با توجه به اینکه در جامعه اطلاعاتی، در سال‌های اخیر بانک الکترونیکی، فروش بلیت‌های مختلف

از طریق اینترنت، ثبت‌نام در آزمون‌های مختلف خرید اینترنتی، ... مرسوم شده است، باید با اطلاع‌رسانی بیشتر دانشجویان را با این قبیل امور بیشتر آشنا کرد.

نتایج کلی تحقیق بیانگر آن است که میزان استفاده جامعه دانشجویان دختر از اینترنت بسیار پایین است؛ لذا ضروری است در پژوهش‌های دیگر، دلایل این امر به صورت علمی شناسایی و در راستای رفع آن گام‌های اساسی برداشته شود. همچنین این پژوهش صرفاً در بخشی از جامعه کاربران اینترنت (دانشجویان) انجام شده است؛ پیشنهاد می‌شود وضعیت کاربری اینترنت در سایر گروه‌های جامعه نیز در پژوهش‌های مشابه بررسی قرار شود.

منابع

- آذر، عادل و رجب‌زاده، علی (۱۳۸۱). *تصمیم‌گیری کاربردی*. تهران: نگاه دانش.
- احمدنیا، شیرین (۱۳۸۴). «جایگاه زنان در جامعه اطلاعاتی: یک دیدگاه جامعه‌شناختی»، *آژانس خبری فناوری اطلاعات و ارتباطات (www.ictna.ir)*.
- اصغری‌پور، محمدجواد (۱۳۸۳). *تصمیم‌گیری‌های چندمعیاره، چ سوم*. تهران: دانشگاه تهران.
- ذاکری، بتول (۱۳۸۲). *روش‌های ساخت‌یافته تجزیه و تحلیل اطلاعات و طراحی سیستم‌های اطلاعاتی*. تهران: انتشارات سازمان مدیریت صنعتی.
- میرغفوری، سید حبیب‌اله (۱۳۸۵). «شناسایی و رتبه‌بندی عامل‌های مؤثر در گماشته نشدن زنان به پست‌های مدیریتی در سازمان‌های دولتی استان یزد»، *مطالعات زنان*، سال ۴، شماره ۱، ۱۰۱-۱۲۲.
- Goulding, Anne and Spacey, Rachel (2002). "Women and the Information Society: Barriers and Participation", *68th IFLA Council and General Conference*, August 18-24, Code Number: 013-096-E.
- Hafkin, Nancy and Taggart, Nancy (2001). "Gender, Information Technology, and Developing Countries: An Analytic Study", *A Review of ICT Initiatives that Focus on Disadvantaged Women in South Asia II*. (<http://www.aed.org>).
- Kraut, Robert; Lundmark, Vicki; Kiesler, Sara; Mukhopadhyay, Tridas and Scherlis, William (1997). "Why People Use the Internet" *The Home Net Project* (<http://homenet.hcii.cs.cmu.edu>).
- Kumar R. and Kaur, Amritpal (2005). "Internet and Its Use in the Engineering Colleges of Punjab, India: A Case Study," *Webology*, Volume 2, Number 4.
- National Telecommunications and Information Administration (1999). "Falling Through the Net: Defining the Digital Divide", *National Telecommunications and Information Administration* (<http://www.ntia.doc.gov>).

Pangannaya, N.B. and Kumar.C, Shijith (2000) "Use of Internet by the Academic Community: A Case Study, "DRTC Annual Seminar on Electronic Sources of Information, March.1-3 (<https://drtc.isibang.ac.in>).

Sevdik, Ayisigi, and Akman, Varol (2002). "Internet in the Lives of Turkish Women" *First Monday (Peer-Reviewed Journal on the Internet)*, Volume 7, Number 3.

Statistics Norway, (2005). "ICT in the Households", *Statistics Norway statistisk sentralbyra*. 16 November (http://www.ssb.no/ikthus_en).

UNDP, (2001). "Creating a. Development Dynamic Final Report of the Digital Opportunity Initiative", *United Nations Development program*.

[http:// ICTIr.net](http://ICTIr.net)

www.internetworldstats.com

www.itu.int.

www.worldcivilsociety.org

